

A group of young people, mostly women, are standing in a forest. They are dressed in casual outdoor clothing like hoodies and jackets. Some are holding sticks or branches, and one person on the left is holding a clear plastic bottle. The background is a dense forest with many trees and green foliage. The overall scene suggests an outdoor activity or workshop.

Animace jako výchovná metoda

doc. Michal Kaplánek, Th. D.

Materiál k přednáškám

Jabok – 2014/2015 – přednáška č. 3

„Animace“ v Bibli a v antické tradici

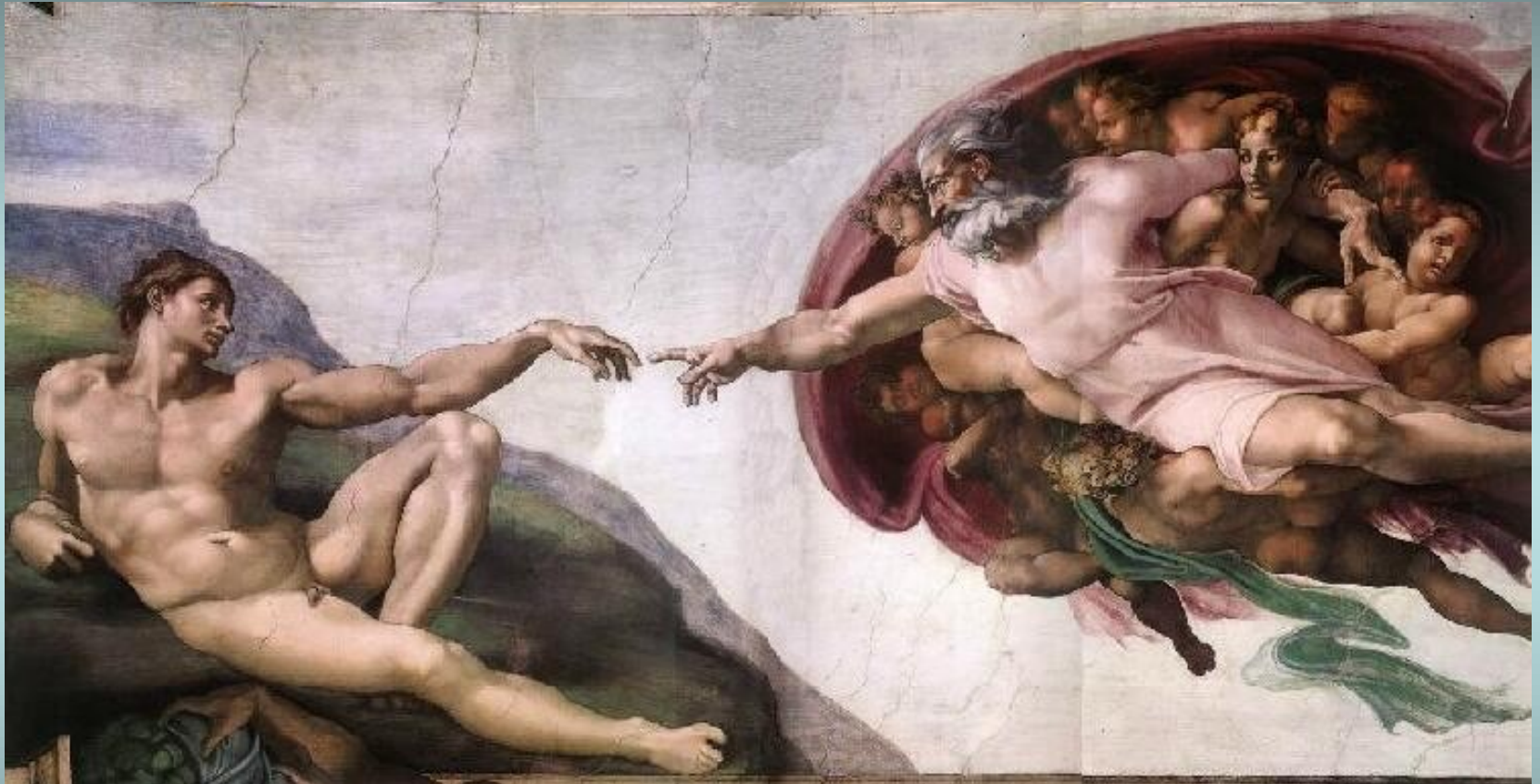
I učinil Hospodin Bůh člověka z prachu země, a vdechl v chřípě jeho **dchnutí života**, i byl člověk v duši živou. Štípil pak byl Hospodin Bůh ráj v Eden na východ, a postavil tam člověka, jehož byl učinil. A vyvedl Hospodin Bůh z země všeliký strom na pohledění libý, a [ovoce] k jídlu chutné; též strom života u prostřed ráje, i strom vědění dobrého a zlého.

**Bible – První kniha
Mojžíšova (Genesis),
kapitola 2., verše 7-9
Kralický překlad**

Prométheus byl potomek božského rodu Titánů. Chodil po světě a hledal živé bytosti, které by se mu podobaly. Prométheus vytvořil z bláta sochu člověka, který se podobal bohům. Pallas Athéna, bohyně jasného rozumu, vdechla soše ducha. Tak poslal Prométheus na svět první lidi. Dlouho lidé žili jako malé děti - slyšeli, ale nerozuměli, chodili po zemi jako ve snu.

**Eduard Petiška: Staré řecké
báje a pověsti**

Animace = vdechnutí života

A stvořil Jahve člověka – prach ze země – a vdechl mu v chřípí **duch života** (nišmat chajjim), a tak se stal člověk živou bytostí (nefeš ruách).

Etymologické a historické pozadí pojmu animace

- Slovo převzaté z románských jazyků (fr., it.)
- Původní význam slova odvozený z lat. **anima** (duše).
- **Animovat** = „oduševňovat“, tzn. „dávat duši“, „dávat život“
- Původ – biblické pojetí (dle Gn 2,7):
Bůh **vdechuje** člověku v chřípí „dech života“ (hebr. *nišmat chajím*) a tak se stává člověk **živou bytostí** (*nefeš ruáh*)

Duch nebo dech?

- *Co znamená slovo **duch** (spiritus, pneuma)?*
- Nejen v češtině, ale i v řadě jiných jazyků, je toto slovo odvozeno od slova *dech*
- spiritus – spiro = dýchám
- pneuma = dech, duch
- ruach = dech, duch
- Duch je něco, co je vdechnuté a samo dýchá, je tedy **nositelem života**.

Pojetí výchovy

Educere = vyvádět, přivádět

- člověk musí být vyveden ze své nevědomosti (srov. platónské podobenství o jeskyni)
- dostat se ze současné situace do situace zcela nové
dimenze vedení – dimenze rozvoje (růstu)

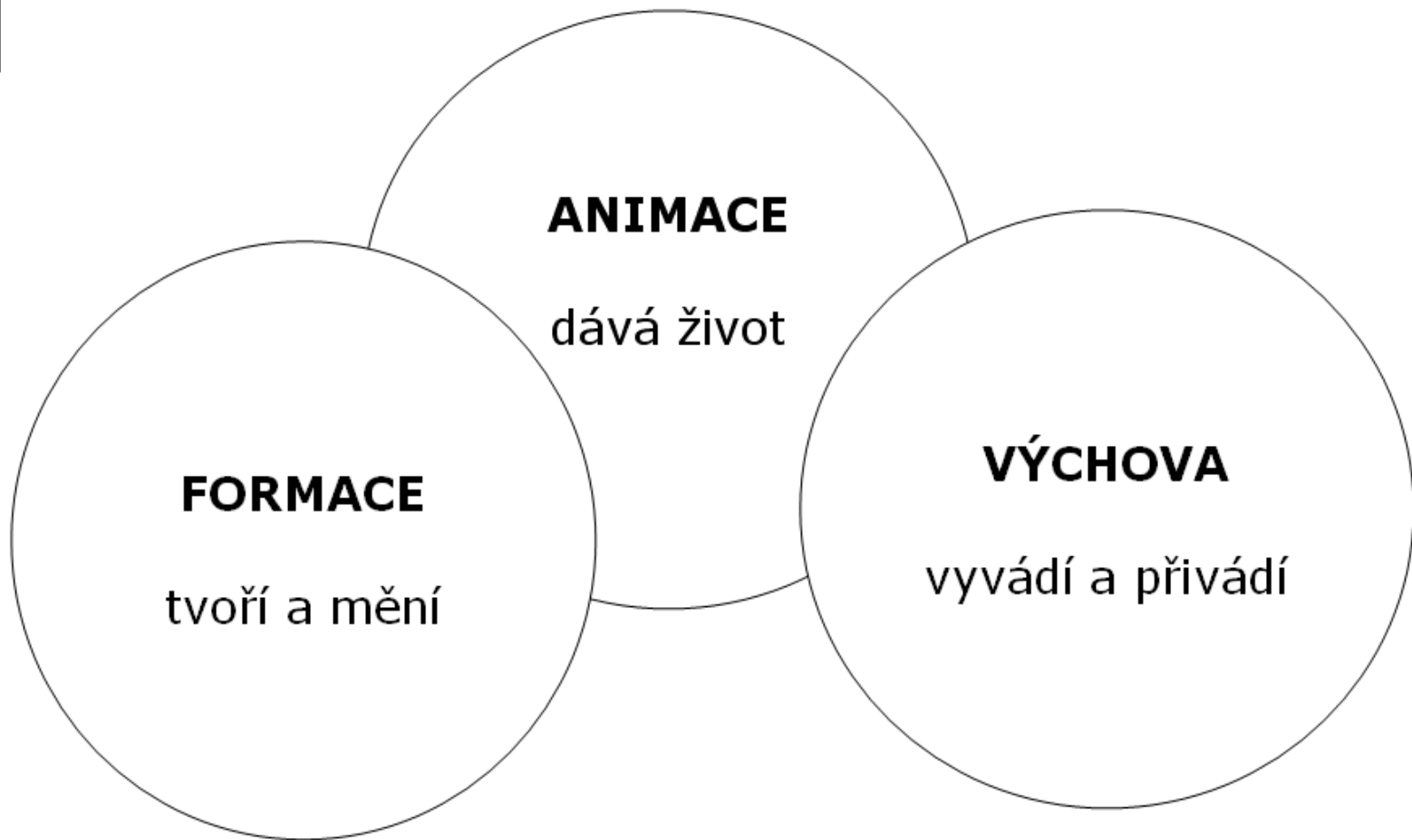
Formare = formovat, dávat tvar

- cíle (kompetence), kterých má edukant dosáhnout, aby vyhověl představě o tom, čím má být
- je předem dané, které kompetence jedinec potřebuje, aby se úspěšně zapojil do společnosti

Animare = oživovat

- uvolnění kreativního potenciálu jedince
- vdechnutí života

Pojetí výchovy

Atmosféra ve skupině

základní prvek animace

3 aspekty atmosféry ve skupině

(podle Limbose):

- **aspekt materiální** („klima“) tvoří místo, prostor, jeho vybavení a vzhled, jídlo, pohodlí, teplo, světlo, větrání, akustika
- **aspekt sociálně-psychologický** („nálada“) je podmíněn vzájemným přijetím, otevřeností, porozuměním, důvěrou, tolerancí, upřímností, vřelostí, přátelstvím, legrací, svobodou, jistotou a solidaritou.
- **aspekt pedagogický** („duch“) vytvářejí cíle, hodnoty, myšlenky, ideály a společenský kontext.

Animace – základní myšlenka

- Animace jako práce s komunitou „utlačovaných“ = objevení života, který v těchto lidech dříme,
= objevení kreativního potenciálu, který může být osvobozen a vydávat plody
- Animace jako výchovné doprovázení
 - počítá s tím, že tento potenciál nejen probudí, ale také pomůže rozvinout a usměrnit (v kontextu kultury, do níž mladí lidé vrůstají).

Animace – základní myšlenka

Animace se vztahuje

- k osobní dimenzi**, která v sobě zahrnuje stránku aktivní i reflexivní, přičemž obojí je trvale zaměřené na hledání a vytváření osobní identity;
- **k mezilidským vztahům**, kde se vytváří prostor pro vzájemnou otevřenost v rámci malé skupiny;
- **k vnějšímu světu**, v němž se mohou členové skupiny uplatnit a který mohou současně aktivně ovlivňovat.

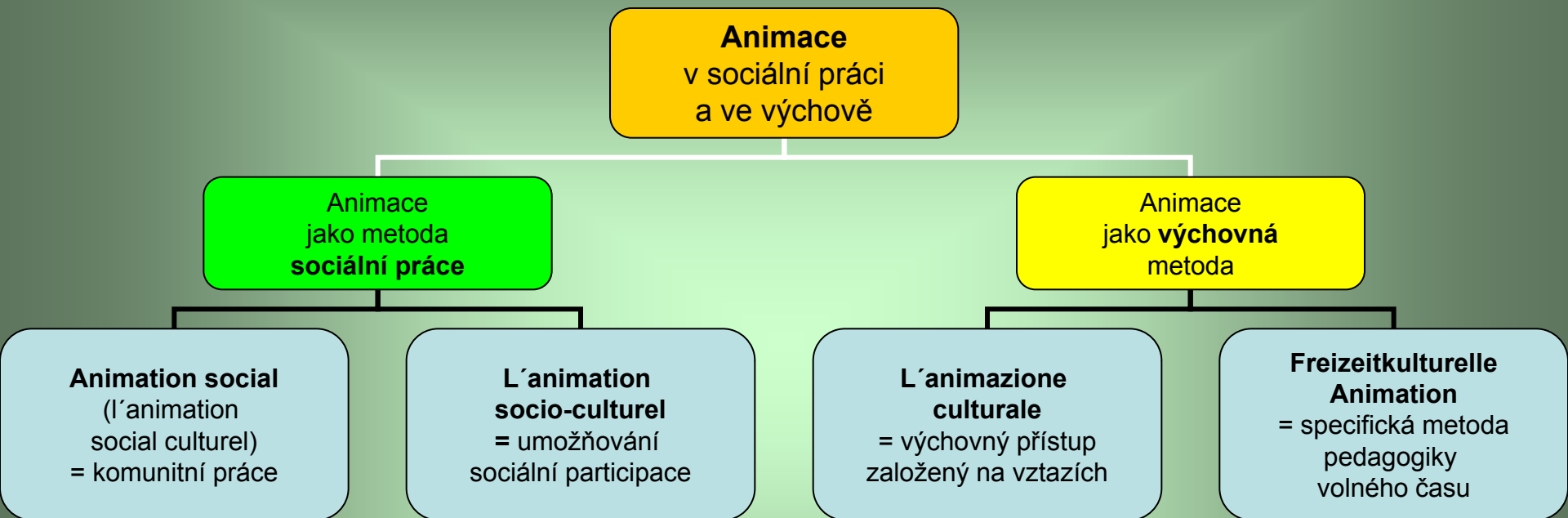
Animátor

- **Animátor** pomáhá *objevovat a rozvíjet kreativní a inovativní potenciál*
- **Animátor** – vychovatel také *usměrňuje*,
- **Animateur** je člověk, který vnáší nadšení a motivaci
- **Enabler** je člověk, který svou intervencí umožňuje realizaci podnětů členů skupiny

Modely animace

- Divadelní animace
- Motivace zábavy (turistická střediska)
- Využití animačních technik v komunikaci
- Sociální animace
- Sociálně-kulturní animace
- Kulturní animace

Rozdělení animace

Pedagogická animace

Animace
jako výchovná metoda

**l'animazione
culturale**

výchovný přístup vycházející
z filozofické antropologie
(navazuje na salesiánskou praxi)

**Freizeitkulturelle
Animation**

aplikace animace
v pedagogice volného času
(vychází z l'animation socio-culturel)

Animace volnočasové kultury jako pedagogická aplikace sociálně-kulturní animace

Opaschowski (konec 70.- 80. léta):

Funkce: Informace, rada, motivace

Animátor by měl pomáhat ke „vytvoření kritického vědomí a posilovat osobní svobodu rozhodnutí a jednání“.

Animátor by měl být „motivátor vzdělávacího procesu“, ale s ohledem na dobrovolnost.

Animátor = enabler + animateur

Animace jako metoda PVČ

- Animace jako metoda zaměřená na povzbuzení, motivaci a empowerment:
 - Objevení individuálních schopností
 - Rozvoj sociálně kulturní iniciativy
 - Motivace skupinové komunikace a pomoci
 - Povzbuzení k „relativně autonomnímu“ jednání

Postup animačního procesu podle Opaschowského

- Vyjít vstříc
- Oslovit – být ochotný ke kontaktu
- Odbourat komunikační překážky
- Povzbudit, motivovat
- Dávat impulsy, přicházet s nápady
- Podněcovat, být na začátku akce

Speciální kompetence animátora podle Opaschowského

- umožňuje komunikaci
- dává prostor kreativitě
- podporuje formování skupiny
- usnadňuje účast na kulturním životě

Pojem „kulturní animace“

- **Mario Pollo:** *Animazione culturale*
- „výchovná teorie, založená na filozoficko-antropologických koncepcích“
- Formulována původně v časopisu „*Note di Pastorale Giovanile*“
- Itálie, Španělsko, Latinská Amerika aj.

Kulturní animace

- **Kulturní animace je výchovná metoda, která se snaží dovést mladého člověka k tomu, aby sám objevil, co, jak a kdy má v životě dělat, jakými zásadami se řídit a jaké názory přijmout za své.**
- **Cílem animace je *enkulturace* – přijetí a osvojení si kultury, kterou ve společnosti sdílíme, včetně tradic (myšlenkových, náboženských, estetických, etických).**

Pojem „kultura“

(širší pojetí z hlediska antropologie)

... První přesnou definici se pokusil podat v roce 1871 britský antropolog Edward Burnett Tylor:

Kultura je komplexní celek, zahrnující náboženské a etické hodnoty a systémy, právní předpisy, poznání, umění a všechny zvyky a schopnosti, kterými jedinec disponuje jako příslušník společnosti a které si osvojil učením.

... Toto pojetí kultury prošlo v průběhu dvou století různými variacemi a v současnosti jeví tendenci k zúžení z vnějších projevů na sdílené představy a vnitřní pravidla pospolitého života (kultura jako **celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které prostřednictvím enkulturace předávají dalším generacím**).

(Z webových stránek Katedry filosofie a religionistiky TF JU)

Enkulturation

Enkulturation je

- universální kulturní proces, který funguje v jedné každé konkrétní kultuře a v životě jednoho každého individuálního nositele kultury,
- **adaptivní začleňování jednotlivců do příslušné etnické – či podle okolností - interetnické nebo multietnické kultury**, do jejího jazyka a do jejích tradic,
- fundamentální v období dětství, ale i jako celoživotní učební proces.
- výchova = intencionální a institucionalizovanou enkulturační pomoc

(Nahodil, cit. dle dr. P. Kuchaře)

Do jaké kultury se chceme včlenit?

Cultural Change(s)

- 16. stol. – Humanismus: odklon od teocentrismu k antropocentrismu
- 18. stol. – Osvícenství: víra v člověka a jeho rozum; odklon od náboženství k ideologiím
- 2. pol. 20. stol. – konec „velkých příběhů“; ztráta víry v člověka a rozum; radikální pluralita a příklon k individualismu
- Dnes - ???

Čtyři pilíře kulturní animace

Animace jako výchovná metoda

Zralé
přijetí
světa
mládeže

Výchovný
vztah
mezi
vychovatel
a skupinou

Vývoj
skupiny
jako
výchovného
prostředí

Empiricko-kritický
(hermeneutický)
model plánování

Dospělé přijetí světa mládeže

Tři různé postoje:

- **Indiference**
 - přináší tyto problémy: mladí lidé cítí nezájem ze strany dospělých, důsledkem jsou v extrémním případě drogy, sebevraždy, mikrokriminalita, vandalismus atd.
- **Normativní postoj** - odmítá jakoukoliv realitu světa mládeže, která není odrazem světa dospělých
 - odmítá jakoukoliv iniciativu a tvůrčí novátorskou účast mládeže na budování vlastního životního stylu. Tento model má tendenci upírat mladému člověku budoucnost, neboť mu přisuzuje úkol pouze zachovávat to, co se již uskutečnilo
- **Mládežnický postoj** – spočívá v nekritickém přijímání všech aspektů světa mládeže
 - tento postoj popírá jakoukoli roli tradice a zkušenosti dospělých a spočívá v tom, že umožňuje mládeži, aby se sama metodou zkoušení a omylů učila žít svůj život, a to bez jakéhokoliv korektivu ze strany dospělých. Tento způsob ve skutečnosti zabraňuje mladému člověku zakořenit se v minulosti, vytvořit si své vlastní sny do budoucna, a tím upírá možnost žít svůj život jako projekt, jako historii, která má smysl (ztěžuje, ne-li přímo znemožňuje enkulturaci mládeže).

Dospělé přijetí světa mládeže (pokračování)

Osobnostní předpoklady

Vychovatel (animátor)

- reprezentuje kontinuitu tradice a současnosti
- kultivuje svoje svědomí
- pomáhá k dosažení mladým lidem k dosažení „relativní autonomie“ tím, že pomáhá rozvíjet jejich schopnosti
- Pomáhá integrovat negativní zkušenosti

Osobnostní předpoklady vychovatele - animátora

Požadavky na animátora:

- Objektivnost
- Sebereflexe
- Úsilí o hodnotovou výchovu
- Otevřenost ke „znamením doby“

(podle M. Hanákové)

Osobnostní předpoklady vychovatele - animátora

Další principy působení vychovatele:

- Pro děti je důležitější to, co jsme, než to, co děláme
- Vychovatel nemá jen „hlídat“, ale „animovat“ (asistenza)
- Děti musí cítit, že je máme rádi
- Výchova musí mít jasnou duchovní dimenzi
- Výchova je také výchovou svědomí

Předpoklady výchovného vztahu

- Vyváženost mezi **bezpodmínečným přijetím a požadavky** (mateřský a otcovský princip)
- Pochopení mladého člověka v jeho **jedinečnosti a originalitě**
- Jasně **sebepoznání** vychovatele
- Zakotvení vychovatele **ve společenství**

Přijmout a poznávat

Tři roviny *poznání* člověka:

- Smyslové vnímání („poznávám ho/ji“)
- Propojení se zkušeností (vybaví se mi, „co jsem s ním/s ní zažil“)
- Komplexní poznání („jaký/jaká je“)

Např. v bibli znamená sloveso „**poznat**“:

komplexní a důvěrné poznání člověka

(používá se např. jako synonymum k sexuálnímu aktu)

Důvěra

- Schopnost věřit, že každý mladý člověk má v sobě (potenciálně) předpoklady k tomu, aby rozvinul svůj život (projekt života) k plnosti svobodného lidství
- Schopnost brát vážně mladého člověka a projevovat opravdový zájem o to, co prožívá a cítí
- Umožnit, aby se stal „protagonistou“

Protagonismus

= schopnost se prosadit, vést

- Protagonismus individuální: jednotlivec je schopen vnímat skupinu jako místo, kde je přijímán a kde se realizuje
- Protagonismus sociální: schopnost převzít zodpovědnost ve skupině

Protagonismus

- Plánuje aktivity
- Zapojuje se do změny situace (i skupiny)
- Zvládá rozdíly a konflikty
- Přijímá zodpovědnost

Etapy vývoje skupiny

- Komunikace rolí (masek)
- Stržení masky = začátek vztahu (interakce)
- Opatrnost
- Zralost = *propojení osobních potřeb členů a nároků vyplývajících z poslání skupiny*

Práce s malou skupinou (1)

Malou skupinu spolu tvoří
integrující jedinci, kteří

- se navzájem znají a interagují,
 - v rámci společných cílů
 - v rámci společně sdílených norem
 - v rámci propojených rolí
- disponují skupinovým povědomím („my“)

(podle Nakonečného, Sociální psychologie, 216)

Práce s malou skupinou (2)

Další pojmy:

- parta (clique)
- vrstevnická skupina (peer group)
- společenství (Gemeinschaft, community)

Společenství je skupina, v níž převládá niterná a citová blízkost členů a intenzita kontaktů mezi nimi.

(Ingo Mörth)

Práce s malou skupinou (3)

Skupiny formální a neformální

- **Formální skupiny** vznikají výběrem podle určitých kritérií (školní třída, pracovní tým)
- **Neformální skupiny** jsou produktem interakce individuí

Motivy ke vzniku neformální skupiny mohou být různé, např. společné zájmy, psychologická atraktivita programu atd.

Práce s malou skupinou (4)

Funkce malé skupiny:

- Uspokojování sociálních potřeb
- Zprostředkování sociální reality
- Přidělování sociálních rolí
- Internalizace skupinových norem
- „sociální zrcadlo“ (pomoc k sebehodnocení)

(podle Nakonečného, 217)

Práce s malou skupinou (5)

Funkce peer group v dospívání

Na své cestě k samostatnosti používá mladý člověk několik „odrazových můstků“:

- **Peer group**
- **Subkultury**
- **Vztah k partnerovi/partnerce**
- **Odchod z rodiny za vzděláním**
- **Zájmová činnost (koníčky, organizace)**
- **Kariéra**

(podle Ward/Adams/Levermore: Jak se připravovat na práci s mládeží, Praha : Portál 1997, s. 70)

Práce se skupinou (6)

Předpoklady dobré atmosféry (H. Bartz)

- **Správní lidé**
- **Dobrá hudba**
- **„doping“**
- **Vhodné místo, jídlo, pití**
- **zábava**

Práce se skupinou (7)

Role ve skupině:

- Klaun
- Smiřovatel
- Dominantní typ
- Vypravěč
- Nápaditý typ
- Pasivní člen
- Učenec
- Bojovník
- Facilitátor

Plánování v pedagogice volného času

- Opaschowski: ***participativní plánování jako jedna ze specifických metod pedagogiky volného času***
- Pollo:
 - dříve: ***hermeneutický model***
 - v současnosti: ***empiricko – kritický model***
- MŠMT (metodika tvorby ŠVP): ***strategický plán***
 - = systematický přehled odpovědí vedení na tři základní otázky:
 - Co budeme dělat?
 - Jakých cílů chceme dosáhnout?
 - Jak budeme řídit činnost, abychom dosáhli zvolených cílů a to co nejefektivnější cestou?

